

“Instrument spēles pedagogija un radoša muzicēšana. Tikšanas, pieejas, personības un pārdomas.”

Šodien ir daudz iespēju apgūt dažādus mūzikas instrumentus, bieži viens no pieprasītākiem ir klavieres. Latvijā ir izveidojušās spēcīgās tradīcijas muzikāli apdāvināto bērnu profesionālajā sagatavošanā gan klavierspēlē, gan citu instrumentu apguvē, par ko liecina daudzu mūzikas skolu audzēkņu prasmes atskaņot repertuāru labā tehniskā un mākslinieciskā līmenī, kā arī jauno mūziķu sasniegumi starptautiskajos konkursos un festivālos. Mūzikas izglītības sistēmā bērnu mūzikas skola ir viens no mūzikas apguves un muzikālās kultūras pamatiem.

Mūsdienu mūzikas izglītības zinātnieki un pedagogi praktiski pauž domu, ka saglabājot un attīstot izveidojušās spēcīgās tradīcijas un sasniegumus talantīgo bērnu izglītošanā, ir nepieciešams stiprināt mūzikas izglītības estētisko un radošo ievirzi. Audzēkņa prasmes labi atskaņot skolotāja vadībā apgūto repertuāru, - kas pēc skolas absolvēšanas bieži tiek zaudētas, - ne vienmēr liecina par to, ka skolēnam ir izveidojušās noteiktas attieksmes pret mūzikas vērtībām, motivācija un prasmes turpināt muzikāli radošo darbību patstāvīgi. Viens no iemesliem var būt tas fakts, ka visiem mūzikas skolas audzēkņiem, neatkarīgi no viņu spējām un vēlmēm profesionālās muzikālās darbības turpināšanā, ir obligāta profesionāli orientētas programmas apguve. Profesionālās ievirzes mūzikas izglītības programmu obligātais saturs, metodes un formas paredzēti, galvenokārt, lai nodrošinātu izglītojamajam iespēju sagatavoties profesionālās vidējās izglītības ieguvei mūzikas programmās. Prakse liecina, ka tikai nedaudz mūzikas skolu absolventu vēlas turpināt profesionālo mūzikas izglītību. Lielākajai daļai no mūzikas skolu absolventiem nav uzkrāta tāda pieredze un praktiska bāze, lai muzicēšana kļūtu par patstāvīgu procesu. Pēc mūsu domām, šādā situācijā kļūst aktuāli pievērst uzmanību radošās mūzikas pedagogijas ideju attīstībai un ieviešanai izglītības praksē, radīt vidi un priekšnosacījumus audzēkņu pašattīstīšanās un pašrealizācijas iespējām muzikālajā darbībā, ņemot vērā bērnu un jauniešu dažādās spējas un intereses.

Mūsdienās pedagogi un mūzikas izglītības organizatori meklē jaunas metodiskas pieejas, mācību darba un koncertu organizēšanas formas, kā arī dažādu kolektīvās muzicēšanas veidu, ritmikas un kustības, teatralizācijas, radošu uzdevumu, mūsdienu ritma mūzikas un improvizācijas pielietošanas iespējas instrumentspēles apguves procesā. Radošās muzicēšanas iemaņu attīstīšana kļūst par svarīgu sastāvdaļu daudzu autoru piedāvātās instrumentspēles apguves metodikās un metodikas grāmatās.

Pedagogi atzīst, ka problēma īpaši saasinās pusaudžu vecumā, kad mācību motivācija tiek aizstāta ar saskarsmes motivāciju. Pusaudžu un jauniešu vecumā audzēkņiem rodas spilgti izteikta interese par populāro mūziku, kas izpaužas kā vēlēšanās apgūt dziedāšanu vai mūzikas instrumentu spēli, dažreiz arī komponēt dziesmas un dibināt grupas. Pirms dažiem gadiem vairākās mūzikas skolās sāka īstenot populārās un džeza mūzikas profesionālās ievirzes programmas ar mērķi izveidot pirmo līmeni profesionālo džeza mūziķu sagatavošanas sistēmā, kas pašlaik Latvijā atrodas veidošanās stadijā. Šīs programmas aptver ļoti nelielu bērnu un jauniešu skaitu, kaut arī apgūt dažāda veida muzicēšanas pamatus, iepazīt mūziku visā tās izpausmju dažādībā un orientēties dažādos mūzikas stilos noderētu visiem mūzikas skolu audzēkņiem.

Pēc mūsu domām, pilnveidojot profesionālās ievirzes mūzikas izglītības mācību programmu saturu, ir aktuāli to papildināt ar radošās muzicēšanas prasmju un iemaņu attīstīšanu, populārās un džeza mūzikas pamatu apguvi, pievēršot uzmanību elementārās improvizācijas un aranžēšanas iemaņām, lasīšanai no lapas, spēlei pēc dzirdes, iemaņām spēlēt pavadījumus pēc burtiem un prasmēm muzicēt dažādos stilos. Šo prasmju apguve veicinās gan audzēkņu, gan skolotāju radošo pašizpausmi un palīdzēs iegūt jaunu muzikālo pieredzi.

Periodā no 2007. līdz 2008.gadam “Muzikālās jaunrades un izglītības attīstības centrs” sadarbībā ar Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmiju organizēja Lietuvas džeza pianista un pedagoga O.Molokojedova semināra ciklu klavierspēles skolotājiem “Populārās un džeza mūzikas pamatu mācība klavierspēlē” ar mērķi padziļināt klavierspēles skolotāju izpratni par džeza un populāro mūziku un tās izpildīšanas tehniku, iepazīstināt ar metodiskiem paņēmieniem un džeza repertuāra izmantošanas iespējām klavierspēles apguvē.

Oļegs Molokojedovs (Oleg Molokoyedov)– Lietuvas pianists, komponists, pedagogs, publicists un vēsturnieks. Ilggadējs Viļņa Dvarionas mūzikas skolas pasniedzējs. Vairāk kā 20 gadus cieši sadarbojās ar

Viļņas džeza skolas dibinātāju Vladimiru Čekasinu, piedalījies starptautiskos projektos, kā arī uzstājies daudzos Eiropas džeza festivālos. Padomju laikā bija galvenais redaktors Vissavienības žurnālam „Džezs”, vēlāk – redaktors Baltijas filiāles žurnālam „Džeza kvadrāts”. Ir vairāk nekā 200 rakstu autors. Bijis žūrijas komisijas priekšsēdētājs starptautiskos konkursos Lietuvā un ārzemēs. Pedagoga rakstus par džeza vēsturi un metodiku var lasīt mūsu mājas lapā (sadālē – raksti).

Pēdējos gados interese par džeza izglītību pastāvīgi palielinās, paralēli ar dažāda līmeņa programmu īstenošanu mācību iestādēs, tiek realizētas dažāda veida profesionālās pilnveides programmas (festivāli, radošas nometnes, meistarklases, kursi par mūsdienu ritma mūzikas pasniegšanas aspektiem utt.). Tās atbalsta vairākas mācību iestādes, profesionālās un nevalstiskas organizācijas (Rīgas Doma kora skola, Latvijas Mūzikas akadēmija, Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmija, Ventspils Mūzikas vidusskola, Bolderājas Mūzikas un mākslas skola, Liepājas Mūzikas vidusskola, Latvijas Nacionālais kultūras centrs, Biedrība “Vasaras mūzikas sesija” u.c.). Informāciju par džeza mūzikas pasākumiem Latvijā, izglītības iespējam, pedagogiem, mūziķiem, ka arī interesantus rakstus par džeza vēsturi un intervijas ar mūziķiem ir pieejamas interneta resursos: <http://www.jazzmusic.lv/>, <http://jazzin.lv/>, <http://www.rigasritmi.lv/>, <http://saulkrastijazz.lv/>.

Viena no pasaulē plaši izplatītajām bērnu un jauniešu radošuma veicināšanas formām ir muzikālais teātris, kas varētu kļūt par mācīšanās vidi, apvienojot dažādas muzikālās darbības un radošas pašizteiksmes iespējas. Šāda darbības forma ļauj iesaistīt daudz audzēkņu visdažādākajās izpausmēs – kā aktierus un pavadošā orķestra dalībniekus, kā skatuves un tērpu māksliniekus utt.. Piedalīšanos muzikālajā uzvedumā dod bērniem iespēju iegūt jaunu radošo, emocionālo un sociālo pieredzi, izpausties un redzēt pielietojumu savām mācībām. Šāda radošās darbības forma var tikt izmantota arī mūzikas iestāžu prezentēšanai un mūzikas izglītības popularizēšanai sabiedrībā. Lai iepazīstinātu skolotājus ar teātra organizēšanas pieredzi mūzikas skolā “Muzikālās jaunrades un izglītības attīstības centrs” sadarbībā ar St.Pēterburgas (OEAC) mūzikas un mākslas skolu 2010. gadā īstenoja izglītojošo projektu: L.Boruhzones seminārs klavierspēles skolotājiem un teātra “Around the Piano” vieskoncerti. Projektu atbalstīja Bolderājas Mūzikas un mākslas skolā, Siguldas Mākslu skola, J.Mediņa 1.mūzikas skola un Juglas Mūzikas skolā.

Ljuba Boruhzone (Любовь Борухзон), klavierspēles pedagoģe, vairāku metodisko līdzekļu autore, St. Pēterburgas *Ohtinas estētiskās audzināšanas centra* mūzikas un mākslas skolas klavieru nodaļas vadītāja, starptautiskā jauno pianistu konkursa „Izpildītājs – komponists” mākslinieciskā vadītāja. Lj. Boruhzone pirms 40 gadiem ar saviem klavieru klases audzēkņiem izveidoja muzikālo teātri, kurā bērni ir gan komponisti, gan izpildītāji. Pedagoģe vada meistarklases, lekcijas un seminārus Krievijā, Vācijā, Zviedrijā, Somijā, Lietuvā.

2010.gada jūnijā organizētajā seminārā “Inovātīva pieeja darbā ar klavieru klases audzēkņiem bērnu mūzikas skolā” pedagoģe un klavieru nodaļas vadītāja pastāstīja par saviem metodiskiem līdzekļiem, ka arī dažādām mācību organizācijas formām un novitātēm, kas var veicināt audzēkņu radošo spēju attīstīšanu. Lj.Boruhzone ir džeza pianista O.Petersona veidotā krājuma (Jazz exercises) redaktore. Pēc viņas domām, džeza etīžu iekļaušana klavierspēles mācību repertuārā var sekmēt gan audzēkņu daudzpusīgo tehnisko iemaņu veidošanos, gan iepazīstināt ar džeza mūzikas valodu: harmoniju, ritmu, artikulāciju, formu. Lj.Boruhzones metodiskajos līdzekļos „Muzikālās fantāzijas ābece” (6 burtņīcas), „Muzikālā improvizācija. Mācību līdzeklis pēc G.Voļneres metodikas” ir aprakstītas dažādas improvizācijas un kompozīcijas iemaņu attīstīšanas paņēmieni, ar mērķi palīdzēt bērnam izpētīt klasiskās mūzikas valodas elementus radošas darbības procesā. Savā metodikā autore attīstīja K.Orfa, G.Voļneres, L.Barenboima, S.Ļahovickas idejas par bērnu muzikālās domāšanas attīstīšanas iespējām klavierspēles stundās. Muzikālās improvizēšanas paņēmieni tika rādīti arī praktiskajā meistarklasē ar bērniem un skolotājiem. Viņas metodiskos līdzekļus var atrast adresē: **<https://ruslania.com/sheetmusic/byauthor/32195/boruhzon-l>**

Semināra otrajā daļā pedagoģe dalījās savā pieredzē muzikālā teātra organizēšanā mūzikas skolā, pastāstīja par iestudējuma veidošanas procesa organizāciju, darbības virzieniem. Bērnu muzikālais kolektīvs „Teātris pie klavierēm” (“Around The Piano”, «Театр вокруг рояля»), kas tika dibināts pirms 40 gadiem, savu unikalitāti ieguvis ar to, kā teātra dalībnieki - pedagoģes Ljubovas Boruhzones klavieru klases audzēkņi vienlaicīgi ir gan aktieri, gan mūzikas atskaņotāji, gan komponisti. Gadu gaitā ir nomainījušās vairākas

kolektīva dalībnieku paaudzes, tika iestudētas vairāk nekā 40 izrādes. Teātris ir koncertējis daudzās pilsētās un valstīs: Izraēlā, Somijā, Polijā, Amerikā, Ukrainā, Igaunijā u.c. Vairāki muzikālie uzdevumi tapuši kolektīvā radošā darba rezultātā, kur bērniem bija uzdevums komponēt mūzikas fragmentu izrādēm dažādos žanros: muzikālās pasakas, operas rondo formā, muzikālās stilizācijas. Citiem kolektīva uzdevumiem mūziku komponē arī profesionālie komponisti.

2010.gadā oktobrī tika organizēti bērnu teātra vieskoncerti Latvijas mūzikas skolās: Siguldas mākslu skolas koncertzālē „Baltais flīģelis”, Juglas Mūzikas skolā un Jāzepa Mediņa Rīgas 1. mūzikas skolā. Tika parādītas 2 izrādes ar teātra dalībnieku komponētu mūziku un Ļ.Boruhzones libretiem: Opera “Sarkangalvīte” (muzikālā stilizācija Mocarta stilā) un mūzikls “Sarkangalvīte. 21. gadsimts” (kompozīcijā tika izmantoti džeza mūzikas elementi), ka arī mūzikli ar Sergeja Plešaka mūziku un N.Gola, Ļ.Boruhzones libretiem “Mazais princis”, “Ādams un Ieva” “Kā Šlemils uz Varšavu gāja”. Sīkāk par teātra darbību lasiet autores rakstā (sadālē – raksti).

Šobrīd arvien populārāka Latvijā kļūst privātā mūzikas izglītība, kas dod iespēju apgūt mūzikas instrumentu spēli privātajās mūzikas studijās un skolās. Gan jau minētās Orff mūzikas studijas, gan citu privāto mūzikas iestāžu pedagogi instrumentspēles mācīšanai bieži izmanto dažādas alternatīvas mūzikas apguves programmas un mūsdienīgas metodiskās pieejas (F.Emonts European Piano Method, Suzuki metode, ABRSM programma, mūsdienu ritma mūzikas programmas u.c.). Piemēram, Suzuki muzikālās audzināšanas sistēma ir pazīstama jau vairāk kā 50 gadus, Latvijā tā ir diezgan jauna. Japāņu pedagoga izveidotajā pieejā uzsvars ir likts uz bērna attīstību vienotā veselumā un audzināšanu caur mūziku. Savu filozofiju un pedagoģiskas idejas Šiniči Suzuki izklāstīja savā grāmatā "Audzināts mīlestībā" (Nurtured by Love: The Classic Approach to Talent Education), kura iedvesmoja daudzus

skolotājus visa pasaulē. 2007. gada aprīlī Latvijas skolotājiem bija iespēja iepazīties ar šo metodi seminārā „Suzuki filozofija un metode”, kuru kā vieslektore vadīja ESA (<https://europeansuzuki.org/>) klavierspēles eksperte Mērija Makartija (Mary McCarthy). Pašlaik Latvijā tiek organizētas Suzuki skolotāju apmācības, radošas nometnes un citi šīs pieejas popularizēšanas pasākumi. Informāciju par nodarbībām pēc Suzuki metodes, metodisko literatūru, ka arī iespējām iegūt Suzuki skolotāja kvalifikāciju var lasīt šeit: <http://www.suzukimetode.lv>

Daudzās valstīs (Lielbritānijā, Amerikā, Kanādā u.c.) mūzikas instrumentu apguvei un sasniegumu pārbaudei tiek izmantota instrumentspēles prasmes līmeņu vai pakāpju sistēma, kas ļauj audzēkņiem gan sākt apmācību un saņemt iegūto prasmju apliecināšu dokumentu jebkurā vecumā, gan apgūt vēlamu līmeni katram savā individuālajā tempā. Skolotāju profesionālās organizācijas piedāvā dažāda veida atbalstu skolotājiem (seminārus, mācību materiālus) un vienotu eksaminēšanas sistēmu. Viena no šāda veida organizācijām ir ABRSM (*Associated Board of Royal Schools of Music*), kas izveidoja pasaulē atpazīstamu mūzikas apguves un pārbaudījumu programmu. ABRSM dibināja Londonas Karaliskā Mūzikas akadēmija un Karaliskā Mūzikas koledža. Šobrīd ABRSM kā neatkarīga, labdarīga un komerciāla institūcija sniedz iespēju kārtot vairāku pakāpju mūzikas pārbaudījumus gan klasiskajā, gan džeza mūzikā un iegūt diplomus vairāk nekā 90 valstīs, gadā eksaminējot vairāk nekā 650000 kandidātus. Šāda veida vērtēšana notiek saskaņā ar audzēkņu un vecāku vēlēšanos, jo mūsdienās visizplatītākās instrumentspēles prasmju vērtēšanas formas mūzikas iestādēs daudzās valstīs ir koncerti un radošie pasākumi, bet postpadomju valstīs – joprojām eksāmeni un ieskaites. Gan tiem bērniem, kas mācās pie privātā skolotāja, gan tiem, kas apgūst instrumentspēli pēc šīs programmas kādā mūzikas izglītības iestādē, ir iespēja brīvi pieteikties eksāmenam tajās valstīs, kur ir šīs organizācijas pārstāvniecības. Paralēli darbam eksāmenu jomā, ABRSM gadā izdod vairāk nekā 100 mācību materiālus un mūzikas ierakstus, kā arī nodrošina profesionālās izaugsmes kursus instrumentspēles un dziedāšanas skolotājiem. Rīgas Pedagoģijas un izglītības vadības akadēmijā 2016.gada jūnijā tika organizēts seminārs „ABRSM mūzikas apguves un pārbaudījumu programma”. Semināra gaitā mūzikas skolas „Sonnette” un studijas „Vijolīte” skolotāji dalījās savā ABRSM programmas īstenošanas pieredzē un stāstīja par ABRSM mācību sistēmu, mācību materiāliem, vērtēšanu, metodisko atbalstu un to, kā sagatavot audzēkņus starptautiski atzītās mūzikas eksāmenu programmas ABRSM sertifikātu ieguvei. Par ABRSM programmu stiprajām un vājajām pusēm var diskutēt, bet mani personīgi uzrunā ideja, ka instrumentspēles

apguvē tādu iemaņu attīstīšana, kā lasīšana no lapas, mūzikas analīze, dzirdes attīstīšana ir tikpat svarīga, kā kvalitatīva priekšnesuma sagatavošana. Šķiet ļoti pareiza doma, ka, lai nokārtotu attiecīgo eksāmena daļu šo prasmju attīstīšanai, skolotājam tam jāvelta laiks katrā instrumentspēles stundā. Šo iemaņu attīstīšana paralēli repertuāra apguvei palīdz audzēknim uzkrāt tādu pieredzi, lai muzicēšana turpmāk varētu kļūt par patstāvīgu procesu. Sīkāku informāciju par ABRSM programmām un mācību materiāliem lasiet <https://gb.abrsm.org/en/home>.

2015.gada jūnijā Orff mūzikas studijā organizējām pieredzes apmaiņas semināru mūzikas skolas pedagogiem un visiem interesentiem par tēmu „Radošās muzicēšanas iemaņu attīstīšana dažāda vecuma bērniem”. Semināra gaitā pedagogi praktiski dalījās savā pieredzē radošās muzicēšanas un improvizācijas pamatu pasniegšanā (klavierspēles, solfedžo, dziedāšanas un ansambļu nodarbībās). **Marina Gribinčika**, komponiste un pedagoģe, stāstīja par asociatīvo domāšanu kā palīg līdzekli improvizācijas apguvē, kā arī par mūzikas izteiksmes līdzekļu (forma, harmonija, skaņkārtas) apguves daudzveidīgām iespējām darbā ar sākumskolas vecuma bērniem solfedžo un kompozīcijas stundās. **Ella Umbleja**, Orff mūzikas studijas pedagoģe, dalījās pieredzē improvizācijas pasniegšanā mūzikas skolā elementārās muzicēšanas ietvaros. Savā meistarklasē viņa iepazīstināja ar improvizācijas grupu darba specifiku, elementārās muzicēšanas principiem, to pielietojumu improvizācijas nodarbībās, ka arī par vingrinājumiem un mūzikas tematiskā materiāla izvēles iespējām. **Rūta Lankovska** – klavierspēles pedagoģe, Siguldas Mākslu skolā “Baltais flīģelis” un Orff mūzikas studijas pedagoģe, savā meistarklasē stāstīja par dažādām metodiskām pieejām ilustratīvo improvizāciju veidošanā, kuras tiek izmantotas klavierspēles nodarbībās. **Irina Kozjura (Hagenbo)** – klavierspēles pedagoģe, populārās mūzikas nodaļas vadītāja Bolderājas MMS, Orff mūzikas studijas un RPIVA pasniedzēja, stāstīja par harmonijas pamatu apguves iespējām klavierspēles stundās un dažādiem radošās muzicēšanas veidiem populārās un džezas mūzikas pamatu apguvē. **Inese Bērziņa**-dziedātāja un pedagoģe, dalījās ar dažādam metodēm improvizācijas un brīvās muzicēšanas attīstīšanai, ko izmanto strādājot ar audzēkņiem, galvenokārt vokālistiem un ansambli.

2016. gada novembrī Latvijā viesojās **Viljams Goldšteins** (William Goldstein) – komponists, pianists, kas ieguvis klavierspēles improvizācijas meistara reputāciju. Savās mūzikas izteiksmes dāvanās Goldšteins dalās “momentkomponēšanas” (instant composition) meistarklasēs, ko iniciē un organizē ne tikai savā mītnes zemē ASV, bet arī citur

pasaulē jau 20 gadus pēc kārtas. Tās domātas gan kolēģiem, profesionāļiem, gan studentiem dejas, teātra, filmu un mūzikas mākslās.

Pretēji džeza improvizācijām, kas tiek radītas atbilstoši konkrētai struktūrai, Goldšteins sāk no nekā, radot formu un struktūru līdz pilnīgam autordarbam. Meistarklašu laikā Goldšteins improvizē kopā ar dejotājiem, rada muzikālas sarunas ar dziedātājiem, veido īsfilmām mūziku, spēlējot no filmas pirmā kadra, skatoties filmu kopā ar auditoriju pirmo reizi. Kad filma ir beigusies, ir gatavs filmas mūzikas celiņš. Meistarklasēs vai koncertos Goldšteins uzaicina auditorijas locekļus pie klavierēm izvēlēties trīs jebkuras notis. No izvēlētajām notīm (precīzā secībā) Goldšteins acumirkļi rada jaunu skaņdarbu – tā ir “momentkomponēšana”.

Tikšanas un meistarklases notika Orff mūzikas studijā, Rīgas Doma kora skolā, Ventspils Mūzikas vidusskolā. Mūzikas iestāžu audzēkņiem, pedagogiem un viesiem bija unikāla iespēja satikt V. Goldšteinu klātienē, iepazīties ar mūziķa “momentkomponēšanas” idējām, ka arī improvizēt kopā ar mākslinieku.

Goldšteina oficiālā interneta vietne ir **www.williamgoldstein.com**

Ja Jums ir pieredze audzēkņu radošo iemaņu attīstīšanā instrument spēles, kompozīcijas, improvizācijas, teorijas un ansambļa nodarbībās; alternatīvo pieeju, mācību darba un koncertu organizēšanas formu izmantošanā mūzikas skolā un Jūs vēlaties dalīties savā pieredzē, lūdzu, dodiet mums ziņu.

